

Den polska romantikens reception av Eddan

Autor(en): **Ciesielski, Zenon**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Beiträge zur nordischen Philologie**

Band (Jahr): **19 (1991)**

PDF erstellt am: **17.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-858302>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

som den bedste nutidige triviallitteratur, og de leverer interessante romantiske tolkninger af Danmarks historie. Man behøver ikke frygte, at læserne kunne forveksle romanerne med sandheden, men de kan være med til at øge interessen og dermed forståelsen for tidligere historiske perioder. Hvem interesserer sig ikke for kong Gustav Vasa I af Sverige efter læsning af Carit Etlars *Fangen paa Kalø?*

ZENON CIESIELSKI, GDANSK

Den polska romantikens reception av *Eddan*

Edda czyli księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców, «Eddan eller boken om de fornnordiska folkens religion», en bok på 68 sidor, publicerades på polska i Vilna år 1807. Boken innehåller en kort historisk-mytologisk beskrivning av de skandinaviska nationernas uppkomst. Den grundar sig på J. Pinkertons verk *Recherches sur l'origine et les divers établissements des Scythes ou Gothes* (Paris 1804) och innehåller en kort information om den äldre och den yngre *Eddan*. Därefter kommer en prosasammanfattning av den äldre *Eddans* tänkespråkdikter – *Völuspá* och stora delar av *Hávamal* samt omfattande delar av den yngre *Eddans* första del och en summarisk sammanfattning av den andra delen. Hela bearbetningen grundar sig på den schweiziska forskaren Paul Henri Mallets arbete *Monuments de la mythologie et de la poésie des Celtes et particulièrement des anciens Scandinaves* (Copenhague 1756). Som den danska tronföljarens lärare bodde Mallet i Danmark i 11 år. Där hade han möjlighet att bekanta sig med den gamla nordiska kulturen. Han var den förste som spred information om Nordens litteratur och kultur i hela Europa. Den polska boken kom ut anonymt men den visade sig vara skriven av en dåvarande student vid universitetet i Vilna, Joachim Lelewel (1786–1861). Lelewel blev så småningom en känd historiker och politiker, en av de mest framstående gestalterna i Polen på 1800-talet. Vad var det som framkallade Lelewels intresse för fornnordisk litteratur och religion? Det var upplysningstiden som utformade Lelewels historiska åsikter. Just under den här perioden började man visa intresse för Skandinavien i samband med utvecklingen av den komparativa historiska forskningen. Joachim Lelewels forskningsintresse fick fast form i slutperioden av hans universitetsstudier i Vilna. Hans intresse riktades mot den historiska bakgrunden hos de nationer som var knutna till Polen, alltså också mot Skandinavien.

1828 kom Lelewel tillbaka till *Eddan*. Han hade då redan arbetat som professor i historia och bibliografi vid Vilna- och Warszawauniversitetet (1815–1824) och hade tagit sina första steg inom den politiska verksamheten. Han var en stor auktoritet för de polska romantikerna, bl. a. för Adam Mickiewicz (1798–1855),

Polens berömdaste romantiska diktare som var hans lärunge i Vilna och som tillägnade sin lärare en av sina dikter (1822). Den här gången publicerade Lelewel inte sin bok anonymt och det var en mer omfattande bearbetning på 266 sidor med titeln *Edda to jest księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców*. Författaren uppfattade den nya boken som den andra utgåvan av *Eddans* översättning från 1807. Men i verkligheten var det ett helt nytt verk. Förutom författarens förord och förklaringar till den äldre och yngre *Eddan* finns det en prosaöversättning av 18 sånger från den äldre *Eddans* mestadels mytologiska sånger och tre hjältesånger (*Reginismál*, *Fafnismál* och *Sigrdrífumál*). Lelewel uppskattade dock den poetiska betydelsen av den äldre *Eddans* sånger. Två tänkespråksdikter – *Skírnismál* och *Brymskviða* är översatta av Kazimierz Brodziński (1791–1835), en av de tidiga polska romantikerna. Därefter kommer en sammanfattning av två delar av den yngre *Eddan* med Snorre Sturlusons förklaringar till den nordiska mytologin. Avslutningsvis kommer en presentation av både de mytologiska och kristna trosföreställningarna i Skandinavien och en presentation av hur intresset för Nordens mytologi och litteratur utvecklats i Europa. Bearbetningen grundar sig på R. Nyerups verk *Übersicht der Geschichte des Studiums der skandinavischen Mythologie* (Kopenhagen 1816).

Den här gången baserade Lelewel sitt verk på ett mera omfattande textmaterial. Detta grundas på tredje upplagan av Mallets verk från 1787 och den latinska översättningen *Edda Saemundar hinns fróda. Edda Rhythmica seu Antiquior, vulgo Saemundina dicta* (Hafniae 1787–1818). Som hjälpmedel använde han också F. Majers *Mythologische Dichtungen und Lieder der Skandinavier* (Leipzig 1818).

Lelewels verk inspirerade andra till att försöka översätta den äldre *Eddans* fragment. T.ex. romanförfattaren och publicisten Leon Potocki (1800–1864) år 1844, Roman Zmorski (1822–1867), diktare och översättare, år 1847 och Aleksander Połujański (1814–1866), en naturvetenskapsman som också ägnade sig åt litteraturen, år 1851. Med tiden började man visa intresse för den romantiska litteraturen i Norden. Man började översätta fragmenter av Hans Christian Andersens verk (1840, 1844, 1852), Adam Oehlenschlägers författarskap (1835, 1844, 1850), Erik Johan Stagnelius litterära produktion (1844, 1850), Esaias Tegnér's alster (1840, 1842, 1843) och Johan Olof Wallins dikter (1844). Översättningarna gjordes ofta av den polska romantikens kända författare, t.ex. diktaren och kritiker Łucjan Siemieński (1807–1877) eller diktaren och översättaren Władysław Syrokomla (egentligen Ludwik Kondratowicz 1823–1862).

På samma sätt som i övriga Europa kunde man observera hur de polska romantikernas generation vände sig först och främst till den skandinaviska kulturen. Inom ramen för den romantiska ideologin och estetiken spelade nordisk litteratur och kultur en viktig roll. Romantikernas antiklassicismiska ställningstagande var skälet till att de vände sig till Orienten, till den keltiska och skandinaviska kulturen. Just i de här kulturerna sökte de en motvikt till den grekisk-romerska antiken som hittills hade dominerat i den europeiska kulturen. Man ansåg att det var medeltiden som var den romantiska diktningens källa därför att den nordiska kulturen blomstrade under just den perioden.

Den ovan nämnde översättaren av två sånger i Lelewels *Edda*-utgåva Kazimierz Brodziński påstår i sitt verk *O klasycyzności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej* («Om det klassiska och romantiska och om den polska poesins ande», 1818) att man i den skandinaviska kulturen kan hitta en rikedom av fornnordiska bilder och fornnordisk poesi. Maurycy Mochnacki (1804–1834), en av de mest betydande ideologerna under den polska romantiken gick ännu längre. I sitt verk *O duchu i źródłach poezji polskiej* («Om den polska poesins källa och ande», 1825) såg han inte bara andligt släktskap mellan polackerna och skandinaverna utan också gemensamma rötter hos dessa nationer. Joachim Lelewel förnekade i sitt verk *O romantyczności* («Om det romantiska», 1825) en sådan tolkning som strider mot den historiska vetenskapen. Men många historiker var fascinerade av Skandinavien, t. ex. Tadeusz Czacki (1765–1813) eller Fryderyk Henryk Lewestam (1817–1873) vilka presenterade en mytisk tes om den polska nationens uppkomst. De ansåg att det fornlaviska folket, som hade överlevt i bondeklassen, erövrades av skandinaverna. Detta resulterade i uppkomsten av två sociala klasser – bönder och adel – vilket är kännetecknande för Polens historia. Sådana påståenden kan man också hitta hos de polska romantikerna. Adam Mickiewicz presenterade sina idéer i sin historiska avhandling *Pierwsze wieki historii polskiej* («De första seklerna i Polens historia», 1836–37) och återkom till dem i sina föreläsningar om den slaviska litteraturen vilka han höll på Collège de France i Paris under åren 1841–44. Även andra författare under den polska romantiken visade intresse för de här mytisk-historiska idéerna. Man kan hitta spår av dem i Zygmunt Krasińskis (1812–1859) tragedi *Irydion* (1836) men först och främst i Juliusz Słowackis (1809–1849) tragedi *Lilla Weneda* (1840).

Det stora intresset för Skandinavien som de polska romantikerna visade hade också politiska orsaker. Efter Napoleons nederlag var romantikernas generation tvungen att kämpa för att Polen skulle få tillbaka sina politiska rättigheter. Först och främst gällde det Ryssland, som var farligast av de stater som hade deltagit i Polens delningar. Tack vare översättningar av *Eddan* kunde man lära känna de germanska gudarnas och de mytologiska hjältarnas blodiga strider. Den stämning som härskade i *Eddan* låg mycket nära de känslor som de unga romantikerna hyste för Polen. Jag tänker nu på hämnden och upproret. Den fornnordiska litteraturen gav de polska romantikerna en myt till. Det gäller skalden, som var både diktare och kämpe. Eftersom de polska författarna ville kämpa för Polen inte bara med sina litterära verk utan också som vanliga soldater var denna skaldmyt så viktig för dem. Men de mest betydande romantikerna, Adam Mickiewicz, Zygmunt Krasiński och Juliusz Słowacki deltog inte aktivt – av olika skäl – i novemberupproret mot Ryssland 1830–31. Det förorsakade personliga kriser hos dessa författare. Adam Mickiewicz var särskilt inspirerad av den fornnordiska diktare- och kämpemyten. 1848 organiserade han militärlegioner i Rom som skulle delta i kriget mellan Österrike och Italien. Polackerna skulle naturligtvis kämpa mot Österrike. Diktaren dog i Konstantinopel år 1855 när han organiserade de polska trupperna som tillsammans med Turkiet skulle kämpa mot Ryssland.

Joachim Lelewels *Edda*-översättning hade en stor betydelse under den polska romantiken. Man kan tillägga att till 1986 var det den enda *Edda*-översättningen till polska. Först 1986 fick vi en översättning av den äldre *Eddan* av Apolonia Załuska-Strömberg. Intresset för Nordeuropa inom den polska romantiken var djupt knutet till den fascination för Skandinavien som fanns i hela Europa. Men de polska romantikerna anpassade den mytologiska bilden av Fornnorden som existerade i Europa till sina egna ideella, estetiska och politiska behov. Till följd av detta hade den polska receptionen av den germanska mytologin under romantiken en annan karaktär och betydelse.

KATHRYN S. HANSON, VANCOUVER, CANADA

Henrich Steffens as Spoiler: Tracing a Philosophical Pretense from Germany to Denmark

When Henrich Steffens was faced with the choice in 1802 of either resettling in Denmark or taking up a university appointment in Dublin,¹ he could never have suspected the immense implications of his decision, either for himself personally, or – more important to us today – for the development of literary Romanticism in Scandinavia.

Regardless of whether one subscribes to the *gennembrud*-theory that attributes the birth of Danish Romanticism to a 15-hour conversation between Steffens and Adam Oehlenschläger (which I do not)² or whether one dismisses Steffens' ideas as scientifically worthless and hence of no intrinsic value (which I am not competent to judge),³ one fact remains unimpeachable: his Copenhagen lectures of 1802–03 caused considerable public controversy and the audience at these lectures included an impressive sampling of Denmark's budding intellectual elite: Grundtvig, Oehlenschläger, Sibbern, the Mynster brothers, Heiberg . . . to name a few.

In addition, the immediate response to his ideas and particularly to his personality was a varied as it was intense. In his *Erindringer*, Oehlenschläger described Steffens as «en ny Ansgarius, [som] havde foresat sig at omvende vore skønne Aander og Philosopher i Norden fra Vantroen,» just as Grundtvig later likened Steffens' sudden appearance to a *fata morgana*.⁵ J. P. Mynster recalled

¹ Biographical data from PAUL (1973b) and HULTBERG (1973).

² Cf. HANSON (1986).

³ PAUL (1973b: 15) states this categorically and no one has yet disagreed with him.

⁴ OEHLenschLÄGER (1850: I/187).

⁵ GRUNDTVIG (1877: 268); see also HANSEN (BRANDES) (1872: 476–81).